

Asia: VN/3522/2024

Lausuntopyyntö: Valtioneuvoston asetus Oikeuspalveluvirastosta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ehdotetuista kelpoisuusvaatimuksista? (1-3 §)

1. EHDOTETUT KELPOISUUSVAATIMUKSET (1–3 §)

Vakinaiseen virkaan valittavan johtavan julkisen oikeusavustajan ja julkisen oikeusavustajan kelpoisuusvaatimukset säilyisivät asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin mukaan samoina kuin voimassa olevassa valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain 7 §:ssä. Tutkintovaatimuksena olisi edelleen oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto. Lisäksi edelleen vaadittaisiin riittävä kokemus oikeudenkäyntiavustajan työstä tai tuomarin tehtävien hoitamisesta.

Asetuksen 1 §:n 2 momenttiin on luonnosteltu poikkeussäännös 1 momentin kelpoisuusvaatimuksiin tilanteissa, jossa julkisen oikeusavustajan virkasuhde kestää korkeintaan kaksi vuotta. Tätä perustellaan sillä, ettei kelpoisuusvaatimukset täyttäviä hakijoita sijaisuuksiin ja muihin määräaikaisuuksiin käytännössä aina ole. Koska tutkinnon lisäksi edellytetään kokemusta oikeudenkäyntiavustajan tai tuomarin tehtävistä, oikeustieteen maisteri ei ole voinut tulla valituksi sijaiseksi silloinkaan, kun hänellä olisi mahdollisesti muuta soveltuvaa työkokemusta. Siksi ehdotetaan, että määräaikaisia virkasuhteita koskisi näiltä osin alempi vaatimustaso.

Pidän sijaisuuksia ja muita lyhyitä määräaikaisuuksia koskevaa poikkeusta perusteltuna. Sen lisäksi saattaisi kuitenkin olla aiheellista pohtia myös pääsäännön eli asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentin avaamista tarkastelulle. Relevanttina työkokemuksena voitaisiin tuomarin ja oikeudenkäyntiavustajan tehtävien lisäksi nähdäkseni pitää esimerkiksi toimimista syyttäjän tehtävissä taikka muissa sellaisissa lakimiestehtävissä, jotka ovat edellyttäneet oikeudenkäynteihin osallistumista. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen lakimiesten tai Verohallinnon asianvalvojien tehtävät. Myös esittelijän tehtävät muutoksenhakutuomioistuimissa, vaikka kysymys ei olisikaan varsinaisesta tuomarin tehtävästä, tarjoaisivat nähdäkseni hyödyllistä työkokemusta julkisten oikeusavustajien toimenkuvaa silmällä

pitäen. Kärjäsihteerinä tai haastemiehenä pitkään toiminut henkilö taikka pakkokeinoasioita oikeudessa hoitanut tutkinnanjohtaja, joka olisi sittemmin valmistunut oikeustieteen maisteriksi, saattaisi niin ikään heti valmistuttuaankin olla varsin sopiva henkilö julkisen oikeusavustajan tehtäviin – joskus jopa vakituisen virkaan.

Asetusluonnoksen 1 §:n 1 momentti voitaisiin asetuseruonnoksen jatkovalmistelussa mahdollisesti muotoilla luonnosteltua yleisemmällä tasolla ("...riittävä kokemus oikeudenkäynteihin liittyvistä tehtävistä...") niin, että se kattaisi luonnosteltua laajemman työkokemusten kirjjon. Luonnosteltua väljemmin muotoiltu 1 momentti saattaisi helpottaa myös ruotsinkielisten lakimiesten rekrytointia seuraavassa kohdassa tarkoitettuihin ruotsinkielisiin vakinaisiin virkoihin.

Lausuntonne ehdotetuista kielitaitovaatimuksista (4-5§)

2. EHDOTETUT KIELITAITOVAATIMUKSET (4–5 §)

Asetuseruonnoksen 4 §:n mukaan erinomaista ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa ja hyvää suomen kielen suullista ja kirjallista taitoa edellytettäisiin Helsingin oikeusaputoimistossa yhdeltä julkiselta oikeusavustajalta ja yhdeltä talous- ja velkaneuvojalta, Helsingin edunvalvontatoimistossa yhdeltä yleiseltä edunvalvojalta, Itä-Uudenmaan edunvalvontatoimistossa yhdeltä yleiseltä edunvalvojalta, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan oikeusaputoimistossa neljältä julkiselta oikeusavustajalta ja neljältä talous- ja velkaneuvojalta, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan edunvalvontatoimistossa viideltä yleiseltä edunvalvojalta, Varsinais-Suomen oikeusaputoimistossa yhdeltä julkiselta oikeusavustajalta, Varsinais-Suomen edunvalvontatoimistossa yhdeltä yleiseltä edunvalvojalta, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimistossa yhdeltä julkiselta oikeusavustajalta ja yhdeltä talous- ja velkaneuvojalta sekä Länsi-Uudenmaan edunvalvontatoimistossa kahdelta yleiseltä edunvalvojalta.

Oikeusturvaan perusoikeutena liittyy kiinteästi oikeus oman kielen käyttöön. Perustuslain 17 § sisältää säännökset jokaisen oikeudesta käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia, tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa samoin kuin säännöksen julkiseen valtaan kohdistuvasta velvollisuudesta huolehtia suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Useissa viimeaikaisissa oikeudenhoitoa koskevissa selvityksissä on kiinnitetty huomiota asioiden käsittelyyn ruotsin kielellä tuomioistuimissa. Esimerkiksi oikeusministeriön asettaman oikeudenkäytön kehitystyöryhmän arviomuistiossa (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:39) kuvattujen tilastotietojen mukaan ruotsin kielen osuus tuomioistuinasioiden käsittelykielenä on ollut laskusuunnassa vuodesta 2013 alkaen.

Oikeusministeriön julkaisemassa selvityksessä vuoden 2019 käräjäoikeuksien rakenneuudistuksesta (Mikko Aaltonen: Vuoden 2019 käräjäoikeusverkoston rakenneuudistuksen ja summaaristen riita-asioiden keskittämisen arviointi, Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2023:3) on niin ikään kiinnitetty huomiota ruotsiksi käsiteltyjen asioiden määrän laskuun. Selvityksen mukaan näyttää siltä, että yhä useampi ruotsinkielinen luopuu oikeudestaan käyttä tuomioistuimessa omaa kieltään. Tämän kehityksen syitä ei ole kuitenkaan toistaiseksi syvällisesti analysoitu.

Valtioneuvoston selonteossa oikeudenhoidosta (Valtioneuvoston julkaisu 2022:67) on todettu, että kielellisten oikeuksien toteutuminen kansalaisten oikeusturvapalveluissa ja eri ryhmien tarpeiden huomioon ottaminen on yksi koko oikeudenhoidon resursseja koskeva erityiskysymys. Selonteon mukaan oikeushallinnon ruotsinkielisen palvelun saatavuus ei ole riittävällä tasolla kaksikielisillä alueilla.

Vaikka tavanomainen ”virkamiesruotsi” saattaa käytännössä riittää monenlaisten asioiden hoitamiseen, ruotsin kielellä käytävissä oikeudenkäynneissä oikeudenkäyntiavustajalta edellytetään käytännössä erinomaista ruotsin kielen taitoa. Pidän mahdollisena, että ruotsinkieliset oikeusaputoimistojen asiakkaat tyytyvät suomen kielellä käytäviin prosesseihin, mikäli riittävän kielitaitoisia julkisia oikeusavustajia ei ole saatavilla. Tällöin asiakkaan kielivalinta ei tosiasiallisesti ole vapaa eivätkä hänen kielelliset oikeutensa toteudu täysimääräisesti. Minulla ei kuitenkaan ole tiedossani seikkoja, joiden perusteella pystyisin arvioimaan asetusluonnoksessa lueteltujen ruotsinkielisten virkojen riittävyyttä.

Lausuntonne edunvalvontatoimistoja ja oikeusaputoimistoja koskevasta sääntelystä (7-9 §)

3. EDUNVALVONTATOIMISTOJA JA OIKEUSAPUTOIMISTOJA KOSKEVA SÄÄNTELY (7–9 §)

Asetusluonnoksen 7 §:n mukaan toimistojen alueet säilyisivät pääsääntöisesti entisellään. Kuntakohtaiset muutokset koskisivat littiä (Kymenlaakson toimistosta Päijät-Hämeen toimistoon), Isokyröä (Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan toimistosta Etelä-Pohjanmaan toimistoon), Heinävettä (Etelä-Savon toimistosta Pohjois-Karjalan toimistoon) ja Kuhmoista (Keski-Suomen toimistosta Pirkanmaan toimistoon), jotka siirrettäisiin maakunta- ja hyvinvointialueiden rajoja vastaavasti toisen toimiston alueeseen.

Asetusluonnoksen 8 §:ssä säädettäisiin edunvalvonnan järjestämisestä esteellisyytilanteissa. Pykälä ei koskisi oikeusapua.

Siirtomenettelyihin liittyvien menettelytapojen ja niiden ohjeistuksen tarpeen osalta viitataan tässä yhteydessä oikeusasiamiehen 22.12.2023 antamaan päätökseen EOAK/7470/2022.

Muut kommentit asetusluonnoksesta?

Muilta osin minulla ei ole lausuttavaa.

Hirvonen Jarmo

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja,
esittelijänä EsN Jarmo Hirvonen